

Scherpenzeel gaat elektrisch!

Gaslantaarns mikpunt van schooljeugd

'Nu binnenkort de stroomlevering zal kunnen aanvangen bestaat voorlopig voor allen die hunne perceelen wenschen te doen aansluiten op het net gelegenheid tot het verkrijgen van een gratis installatie, bestaande uit 4 lichtpunten en 1 stopcontact'

Met dit bericht wordt de Scherpenzeelse bevolking in 1926 door de Provinciale Geldersche Electriciteits Maatschappij (P.G.E.M.) geïnformeerd over de mogelijkheid hun woning op het elektriciteitsnet aan te sluiten. Daar is heel wat aan voorafgegaan. Al in 1921 komt de bevolking op initiatief van een achttal vooraanstaande Scherpenzelaars bijeen in de Eierhal. Inwoners beklagen zich over de hoge gasprijs en vinden het van groot belang dat het dorp van elektriciteit wordt voorzien. De gemeente nodigt iedereen die elektriciteit wil hebben uit om zich aan te melden. Dat kan voor verlichting of voor kracht. Men veronderstelt dat velen stroom voor kracht willen en niet voor verlichting, omdat gasverlichting helderder is...Twee jaar later doen geruchten de ronde dat Scherpenzeel zal worden voorzien van elektriciteit voor licht én kracht. In 1926 verleent B&W concessie aan de P.G.E.M. tot 'geleiding, transformering, verdeling en levering van elektriciteit binnen de gemeente'. Eind april 1926 begint de elektriciteitsmaatschappij met de aanleg van de kabels. Naar verwachting zal het tot midden zomer duren voordat hier ter plaatse elektrisch licht zal branden. De hoogspanningskabel vanaf Barneveld is klaar, maar het transformatorhuis bij de grote kerk moet nog gebouwd worden. Ook de aanleg van leidingen binnenshuis vergt de nodige tijd. De prijs per kilowattuur is nog niet bekend. De werkzaamheden verlopen voorspoedig, zodat in augustus kan worden meegedeeld dat de levering van elektriciteit in september een feit zal zijn. Dat het einde van gaslantaarns als straatverlichting nabij is, komt ook de schooljeugd ter ore. Enkele scholieren besluiten een handje te helpen en gooien vier staatlantaarns met glazen gaslampen stuk. Eén van de daders wordt op heterdaad betrapt. Zijn vader vergoedt de schade die tien gulden bedraagt.

Meest moderne kunstverlichting

Op dinsdagavond 31 augustus wordt het elektriciteitsnetwerk onder spanning gebracht. Twee dagen later, op 2 september 1926, is de officiële ingebruikname. Voor de gelegenheid is de gracht voor Huize Scherpenzeel verlicht, net als de muziektent. Het transformatorhuisje bij de kerk is versierd met reclameletters van de elektriciteitsmaatschappij. Op 'hoofdpunten der straatwegen' zoals het Oosteinde, bij de ingang van de Groote Steeg (Burg. Royaardslaan), de Smitssteeg (Willaerlaan) en de Holevoet branden lichtpunten. De kerktoren kan om technische redenen niet worden verlicht. In totaal zijn de afgelopen periode 240 huizen en gebouwen op het lichtnet aangesloten. Tegen half negen 's avonds is het hele dorp uitgelopen om getuige te zijn van de ingebruikname van 'de meest moderne kunstverlichting'. De jonge kinderen hebben voor deze speciale gelegenheid avondpermissie gekregen van hun ouders. Tot het moment waarop burgemeester Anton Royaards onder begeleiding van de directie van de P.G.E.M. om kwart voor negen de handel overhaalt, is het doodstil. Maar zodra iedereen een zee van licht ervaart, klinkt een luid 'hoera'. Op het transformatorhuis stralen de letters P.G.E.M. in oranje-rood-wit-blauwe kleuren. De menigte wandelt vervolgens door de felverlichte Dorpsstraat. De schitterende lichtreclames in de etalages van de winkels die voor de gelegenheid gratis door de elektriciteitsmaatschappij zijn aangebracht nodigen uit om de winkels te bezoeken, wat iedereen dan ook doet. De Dorpsstraat heeft het aanzien van een stad, aldus veel Scherpenzeelers.

Toepassingen

Het duurt niet lang voordat fabrikanten van elektrische apparaten zich op de Scherpenzeelse markt begeven. Zo wordt in Hotel De Holevoet een voordracht met lichtbeelden en demonstraties gegeven met als titel 'De Elektriciteit en haar Toepassingen'. Niemand minder dan Ir. Bruins laat deze avond zijn licht over het onderwerp schijnen. Bijna tegelijkertijd is er in De Prins een tentoonstelling van elektrische apparaten op huishoudelijk gebied. Radiohandel Willem van Loon adverteert met Erres stofzuigers die hij voor Fl.67,50 aanbiedt. Schoenmaker Van der Zijden laat aan zijn clientèle weten dat hij een 'Electrische Schoenmakerij' heeft. Bij een grote variétévoorstelling in 1927 in de Eierhal staat zelfs de act 'Mr. Jackson met de Amerikaanse Electriche stoel' op het programma. Voorafgaand aan deze onheilspellende voorstelling is de elektrische stoel te bezichtigen bij Rijwielhandel L. Schuur. Binnen de kortste keren is elektriciteit niet meer weg te denken uit het dagelijks leven. Als de spanning wegvalt in de oorlog, bouwt Hendrik Berendse achter het Rentmeesterhuis aan de Dorpsstraat waar hij woont een windmolen in zijn tuin om toch verzekerd te zijn van elektriciteit. Hij was zijn tijd niet alleen met de windmolen, maar ook met veel andere uitvindingen ver vooruit.